

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Голодюк Н.В.

аспірант,

Національний університет «Острозька академія»

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Україна з давніх-давен притягувала до себе іноземних гостей, її релігійні святині та культурні пам'ятки впродовж століть користувалися славою, особливо в християнському світі. Цьому сприяла давня історія країни та насиченість релігійно-архітектурними пам'ятками.

Період київського християнства характерний тим, що на українській землі, поряд з православ'ям, були й інші релігії – вірмено-григоріанська церква, іудаїзм, караїмська релігія, язичництво [2, с. 82].

Період середньовічного християнства ще більше урізноманітвив конфесійну ситуацію в Україні. Впродовж трьох століть православна церква в Україні існувала в умовах литовсько-польської державності, зберігаючи релігійну, культурну, національну ідентичність українського народу, підтримуючи його в боротьбі проти денационалізації і цілковитого виродження, дотримуючись традиційного східного обряду. В цих умовах активно поширювалося християнство західного обряду, з тим як Литово-Польська державність набирала сили на теренах України, так і збільшувався вплив католицької церкви.

На українських землях, особливо після Люблінської унії (1569 р.), поширюється католицизм. Цей період завершується Берестейською церковною унією (1596) і початком викликаної унії міжконфесійної боротьби, в якій, як тоді зазначали, «Русь нищила Русь». Три досить повчальні століття рефлексують до наших днів, дають багато фактів для роздумів і прийняття виважених рішень [3].

У XV – XVI ст. триває посилений перехід провідних верств українського народу на латинський обряд, що спричиняє активне будівництво католицьких храмів та монастирів на території України. Починаючи з середини XVI ст., зокрема за часів митрополита Петра Могили, українська церква зазнала небувалого ренесансу. З відновленням своєї ієрархії в 20-х роках XVII ст., в складній політичній і релігійній ситуації в Україні і довкола неї Православна церква реформується, відновлює свою соборність і собороправність, збагачує свій духовний та освітній потенціал, відіграє важливу роль у становленні української державності часів козаччини, Запорізької Січі, Гетьманської України. То був справжній ренесанс Української православної церкви після 400-річного небуття української державності. То був яскравий і незаперечний

урок того, що вільна церква й незалежна держава – явища нерозривні, що розквіт першої і стабільність другої – процеси взаємопов'язані й взаємодоповнюючі [4 с. 135].

Період релігійного життя в Україні часів колоніальної неволі багатий на складнощі й колізії. Перебуваючи з кінця XVII ст. в складі Російської православної церкви, Українська православна церква майже до середини XVIII ст. збагачує своїми кадрами ієрархів і богословським науковим потенціалом Московську патріархію. Разом з тим вона поступово й неухильно втрачає свою інституційну самостійність, традиційну соборність, властиву їй українськість, натомість уніфікується на московський кшталт і оросійщується. Відбуваються складні міжконфесійні процеси на Правобережній Україні, вкрай загострюються й періодично драматизуються відносини між римо-католиками і греко-католиками, з одного боку, і православними – з другого, на тлі геополітичного втручання в ці процеси державної влади католицької Польщі й православної Росії.

Релігійно-церковні процеси періоду радянського тоталітаризму засвідчують, що більшовицький уряд щодо українських церков – православної, римо- та греко-католицької – застосовував імперську тактику царської Росії. Деякий час (1920-1930 рр.) частина Православної церкви українізується, виборює автокефалію, що й лякає Москву. Вона підбурює більшовицький уряд в Україні до акцій геноциду проти українських церков – української автокефальної православної церкви (скасована в 1930 р.) і Української греко-католицької церкви (заборонена в 1946 р.). У цілому до мінімуму звужується вплив будь-якої релігії у сфері духовного, культурного життя, етико-моральних відносин у суспільстві, сім'ї. Таке ж гоніння спіткало й римо-католицьку церкву в Україні: напередодні другої світової війни залишався діючим лише один на всю Україну костел в Одесі.

Релігійно-церковне життя в демократичній Україні після здобуття нею незалежності характеризується як очевидним і динамічним його відродженням, так і напластуванням старих проблем та нових труднощів і міжконфесійних конфліктів. Відродження українського православ'я супроводжується водночас і внутрішньо-православними колізіями, кризою православ'я, його розколом на три ворогуючі між собою православні церкви – УПЦ КП, УПЦ МП і УАПЦ. Український греко-католицизм після 45-річної заборони і «катакомбного стану» став важливим чинником національного й духовного оновлення, переважно в Галичині, і все ширше просувається на теренах всієї України. Однак і в Українській греко-католицькій церкві є досить багато проблем як внутрішньо-церковних, так і у відносинах з православними церквами й Апостольською Столицею, під юрисдикцією котрої ця церква уже 400 років [1].

Нині маємо досить різнобарвну конфесійну карту України.

В Україні пускають коріння, знаходять прихильників і послідовників нові (досі невідомі для України) християнські й нехристиянські течії, відгалуження, місії, іноді досить для нас екзотичні, далекі від національної традиції і культури.

У правовій державі, демократичному суспільстві гарантується вільний світоглядний, віросповідний вибір, якщо він не виходить за межі загально-людської етики, не перешкоджає утвердженню сутнісних сил, інтелектуальному, моральному розвитку людини, цивілізованому співжиттю громадян [4, с. 27].

Отже, в Україні є велике накопичення релігійних споруд, храмів різних періодів, які займають важливе місце в на туристичній карті країни. Це такі як: Києво-Печерська лавра, Почаївська лавра, храми в с. Зарваниця та безліч інших. У зв'язку з столітньою історією християнських церков України, вона має щільну сітку релігійно-культових пам'яток різних конфесій. Значну перевагу звісно мають православна церква, але пам'ятки інших конфесій не є менш значущими.

Тому, насиченість території країни святинями різних конфесій сприяє поширенню та розвитку релігійного туризму в Україні. Для покращення цієї сфери потрібно, щоб владні органи опікувалися пропагандою цього виду туризму, розвитком інфраструктури, що посилює б розвиток релігійного туризму.

Список використаних джерел:

1. Данилова А. Все про релігійні подорожі Україні [Електронний ресурс] / А. Данилова // Все про туризм. Туристична бібліотека. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_tourism/danilova.htm.
2. Довідник з історії України. за ред. І. Підкови та Р. Шуста. – К.: Генеза, 1993.
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Все про туризм. Туристична бібліотека. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/kyfjak_13.htm.
4. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.

Гураль О.І.

аспірант,

*Український науково-дослідний інститут
архівної справи та документознавства*

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА КИЇВСЬКОЇ ПРОСВІТИ

Архівні документи є багатим джерелом для вивчення історії «Просвіти». Важливу роль у розгортанні діяльності культурно-просвітницької організації зіграв Маніфест 17 жовтня 1905 р. «Про удосконалення державного порядку», що проголосив основні громадянські свободи в країні. Протягом 1905–1907 рр. на території України було відкрито близько 15 організацій товариства «Просвіта»: у Києві, Полтаві, Катеринославі, Чернігові, Житомирі та ін. [1, с. 14; 2, с. 205].

Головним установчим документом організацій «Просвіти» були статuti, де зазначалася структура організації та мета їх існування, напрями роботи.